

Международната съдийска асоциация /International Association of Judges/ по време на своята 60-та годишна среща, проведена в Сантяго, Чили в периода 13 - 16 ноември, 2017 г. прие обновена и допълнена редакция на

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ

ЧЛЕН ПЪРВИ — ОБЩИ ПРИНЦИПИ

Съдебната власт, като гарант за върховенство на правото, е една от трите власти във всяка демократична държава.

С всички свои действия съдията гарантира правото на справедлив процес на всяко лице. Съдията утвърждава правото на справедливо и публично изслушване на всяко лице за определяне на неговите права и задължения или произнасяне по повдигнати срещу него обвинения в рамките на разумен срок от независим съд, създаден в съответствие със закона.

Независимостта на съдията е неотменима предпоставка за безпристрастно и справедливо правосъдие съгласно закона. Тя е неделима и не е прерогатив или привилегия в услуга на личния интерес на съдията, а защитава принципа на върховенство на правото и интересите на всяко лице, търсещо и очакващо безпристрастно правосъдие.

Всички институции и власти — както национални, така и международни — имат задължение да зачитат, защитават и отстояват тази независимост.

ЧЛЕН ВТОРИ — ВЪНШНА НЕЗАВИСИМОСТ

Член 2.1 Гаранции за независимост в законодателен акт с най-висша юридическа сила

Независимостта на съдебната власт трябва да бъде защитена по конституция или по силата на друг акт с най-висша сила в рамките на правнонормативната система.

Статутът на съдиите трябва да бъде гарантиран чрез закон, установяващ и защитаващ длъжността на съдията така, че да осигурява действителната и ефективна независимост на съдебната власт от останалите държавни власти.

Съдията, в качеството си на длъжностно лице, трябва да може да упражнява правораздавателните си правомощия без социална, икономическа или политическа принуда, независимо от останалите съдии и от административните ръководители на съдилищата.

Член 2.2 Гаранции за сигурност за заеманата длъжност

След като бъде назначен или избран, съдията заема своята длъжност до навършване на задължителна пенсионна възраст или до прекратяване на правораздавателните му правомощия.

Назначаването на съдии трябва да бъде безсрочно. Ако правната системата предвижда назначаването на съдии за определен срок, условията за такива назначения следва да не застрашават независимостта на съдебната власт.

Съдиите не могат да бъдат назначавани на друга длъжност или повишавани без съгласието им за това.

Съдиите не могат да бъдат премествани, отстранявани или освобождавани от длъжност, освен ако това не е предвидено по закон, а когато това е така — единствено за дисциплинарни нарушения, установени по надлежен ред в рамките на дисциплинарно производство при зачитане на правото на съдията на защита и при възможността за оспорване на отправените обвинения.

Промените на задължителната пенсионна възраст в съдебната система не могат да имат ретроактивно действие.

Член 2.3 Съвет на съдебната власт

За да защитят независимостта на съдебната власт държавите — с изключение на тези, в които тази независимост е традиционно гарантирана чрез други механизми — трябва да създадат съдебен съвет или друг аналогичен орган.

Съветът на съдебната власт трябва да бъде напълно независим от останалите държавни власти.

Неговият състав трябва да включва мнозинство от съдии, избирани от съдии, съгласно процедури, които гарантират тяхното най-голямо представителство.

Членове на съвета на съдебната власт могат да бъдат и лица, които не са съдии, като гаранция за представителство на гражданското общество. За избягване на всякакво съмнение, такива членове не могат да бъдат политици. Те трябва да притежават същите качества като съдиите по отношение на своята почтеност, независимост, безпристрастност и умения. Никой член на правителство или народен представител не може да съвместява своята длъжност с тази на член на съвет на съдебната власт.

Съветът на съдебната власт трябва да има възможно най-широки правомощия в областта на подбора, обучението, назначаването, кариерното израстване и налагането на дисциплинарни наказания на съдиите.

Законът трябва да предвижда задължение другите две власти да се допитват до съвета по всички въпроси, касаещи статута, етичните норми за поведение на съдиите и всички въпроси, имащи отношение към годишния бюджет на

съдебната система, ресурсното обезпечаване на дейността на съдилищата и организацията, функционирането и репутацията на съдебните органи.

Член 2.4 Ресурсно обезпечаване

Другите две държавни власти трябва да предоставят на съдебната власт необходимите ресурси за добро изпълнение на основната ѝ функция.

Съдебната власт трябва да има възможност да участва в консултации или да бъде изслушвана по въпроси, касаещи нейния бюджет, материална обезпеченост и необходимите на съдилищата човешки ресурси.

Член 2.5 Защита на съдията и зачитане на съдебните решения

Законът трябва да защитава съдията от насочени срещу него или изпълнението на служебните му задължения заплахи и атаки, независимо от тяхното естество.

Държавата е задължена да осигури охрана за физическата защита на съдиите и техните семейства. Тя трябва да въведе и изпълнява мерки за охрана на съдилищата, като гаранция за спокойствие на процеса на правораздаване.

Необходимо е да се избягва отправянето на всякакви критики срещу съдебни решения, които би могли да уязвят независимостта на съдебната власт или да подкопаят общественото доверие в правораздавателните институции. Необходимо е да бъдат изградени подходящи механизми, които гарантират, че ако бъдат отправени подобни критични твърдения, те няма да възпрепятстват воденето на съдебни дела, както и че съдиите по тези дела ще бъдат надлежно защитени.

ЧЛЕН ТРЕТИ—ВЪТРЕШНА НЕЗАВИСИМОСТ

Член 3.1 Правосъдие съгласно закона

При изпълнение на своите служебни задължения съдията се подчинява и формира своето вътрешно убеждение единствено въз основа на закона.

Йерархичната организация на съдебната система, разбираана като подчинение на съдиите на ръководителите на съдилища или на по-горни съдебни инстанции във връзка с правораздавателната си дейност, освен чрез механизма на съдебния контрол (виж член 3.2 по-долу), би съставлявало нарушение на принципа на независимост на съдебната власт.

Член 3.2 Лична автономност

Всяка форма на въздействие, натиск или даване на указания на съдии, без оглед на тяхното естество, от друг орган на власт е недопустимо.

Тази забрана за даване на разпореждания или указания на съдии, без оглед на тяхното естество, не се отнася до по-висшестоящи съдилища при отмяната на постановени от по-долни инстанции решения съгласно законоустановени процедури.

Член 3.3 Управление на съдилищата

Решенията по въпроси, касаещи изпълнението на служебните задължения на съдиите, трябва да се вземат след допитване и съгласуване с техни представители.

Тъй като управлението на съдилищата може да влияе върху независимостта на съдебната власт, функциите по управление на съдилищата трябва да се възлагат предимно на съдии.

Съдиите следва отговорно да осъществяват своите действия и трябва да работят за повишаване на правната култура на гражданите, предоставяйки им полезна информация за функционирането на правосъдната система.

Член 3.4 Разпределение на делата

Разпределението на делата трябва да почива на обективни, разписани и предварително сведени до знанието на съдиите правила. Всяко решение, свързано с разпределението на дела, трябва да се взема съгласно прозрачни и проверими правила.

Делата не могат да бъдат изземвани от конкретни съдии без належащи причини. Преценката на такива причини следва да почива на обективни и предварително установени по закон правила, прилагани в рамките на прозрачна процедура от орган на съдебната власт.

Член 3.5 Свобода на словото и право на сдружаване

Съдиите, както всички останали граждани, имат свобода на словото. Това свое право, обаче, съдиите трябва да упражняват със сдържаност, като с поведението си неизменно да защитават достойнството на заеманата длъжност и безпристрастността и независимостта на съдебната власт.

Правото на съдиите да членуват в професионални сдружения трябва да бъде признато като гаранция, че те имат глас, особено по въпроси, касаещи техния статут, нормите за етично поведение и средствата за правораздаване, както и за да бъдат в състояние да защитават своите легитимни интереси и независимост.

ЧЛЕН ЧЕТВЪРТИ — ПОДБОР И ОБУЧЕНИЕ

Член 4.1 Подбор

Подборът или назначаването трябва да почива единствено на обективни критерии, гарантиращи професионалната компетентност на съдиите, и да се осъществява от органа, посочен в член 2.3.

Подборът трябва да бъде независим от съображения, свързани с пола, етническата принадлежност или социалния произход, философските или политически възгледи или вероизповеданието на кандидата.

Член 4.2 Обучение

Първоначалното обучение и продължаващата квалификация, доколкото представляват гаранция за независимост на съдебната власт и за качеството и ефективността на правораздаването, са право и задължение на всеки съдия. Те са задължителни и се организират под надзора на съдебната власт.

ЧЛЕН ПЕТИ — НАЗНАЧАВАНЕ, КАРИЕРНО ИЗРАСТВАНЕ И АТЕСТИРАНЕ

Член 5.1 Назначаване

Подборът и назначаването на всеки съдия трябва да почива на обективни и прозрачни критерии и да бъде съобразен с изискванията за отлична професионална подготовка и квалификация.

Подборът трябва да се извършва от независимия орган по член 2.3 на настоящата Харта или от негов аналог.

Член 5.2 Кариерно израстване

Когато не почива на принципа на старшинство, кариерното израстване трябва да се определя единствено от доказани при изпълнение на служебните задължения качества и способности на съдията, оценени чрез обективна атестация в рамките на процедура, предоставяща възможност за противопоставяне на изводите и заключенията от нея.

Решенията за повишаване трябва да бъдат произнасяни в рамките на установени по закон, прозрачни процедури. Такива решения могат да бъдат вземани единствено по молба или със съгласието на съдията.

Когато решенията се вземат от органа по член 2.3 от настоящата Харта, съдията, чиято молба за повишаване не е била удовлетворена, следва да има възможност да обжалва това решение.

Член 5.3 Атестиране

В страните, в които работата на съдиите подлежи на атестиране, оценяването следва да почива преимуществено на качествата и работата на съдията, както и на неговия професионализъм и личностни и социални умения. Що се отнася до

повишаването на ръководни длъжности с административни функции, то трябва да се определя от управленските умения на съдията.

Атестирането трябва да се базира на обективни и предварително известни критерии. Съдията трябва да има право да участва в процедурата по атестиране и да обжалва резултата от нея пред независим орган.

Съдиите при никакви обстоятелства не могат да бъдат оценявани въз основа на постановените от тях решения по дела.

ЧЛЕН ДЕВЕТИ — ЕТИЧНИ ПРИНИЦПИ

Поведението на съдиите трябва да се ръководи от етични принципи при всякакви обстоятелства.

Тези ръководни принципи, обхващащи както изпълнението на професионалните задължения на съдиите, така и на поведението им извън кръга на тези задължения, трябва да бъдат част от тяхното обучение.

Принципите трябва да бъдат писмено установени с цел повишаване на доверието на обществеността в съдиите и съдебната система. Съдиите следва да играят водеща роля във формулирането на тези етични принципи.

Член 6.2 Безпристрастност, достойнство, несъвместимост и съдържаност

При изпълнение на своите служебни задължения съдията трябва да бъде безпристрастен и поведението му да бъде възприемано като такова.

Съдията трябва да изпълнява своите задължения със съдържаност и внимание към достойнството на съда и всички страни по разглежданите дела.

Съдията трябва да се въздържа от поведение, действия или изказвания, които могат да дадат повод за съмнение в неговата безпристрастност и независимост.

Член 6.3 Ефективност

Съдията трябва да изпълнява служебните си задължения съвестно, ефективно и срочно.

Член 6.4 Извънслужебни дейности

Съдията не може да осъществява друга професионална дейност, независимо дали в публичната или частната сфера и възмездно или безвъзмездно, които не са изцяло съвместими със служебните задължения и статута му като съдия.

Той/тя трябва да избягва всякакъв евентуални конфликт на интереси.

Върху съдията не може да бъде оказвана принуда за приемане на външни назначения без изричното му съгласие за това.

Член 6.5 Възможност за достъп на съдиите до независим орган с консултативни функции по етични въпроси

При възникване на заплаха за независимостта на съдиите, те следва да могат да се обърнат към независим орган — за предпочитане този, посочен в член 2.3 на настоящата Харта — който има правомощия да направи проверка на фактите и да предостави необходимо съдействие и подкрепа.

Съдиите следва да имат възможност да се обърнат за съвет по етични въпроси към орган в рамките на съдебната система.

ЧЛЕН ДЕСЕТИ — ДИСЦИПЛИНАРНИ ПРАВИЛА

Член 7.1 Дисциплинарни производства

Управлението на съдебната система и дисциплинарните производства срещу съдии трябва да бъдат организирани по начин, който не нарушава действителната независимост на съдиите и гарантира преценката единствено на обективни и относими към конкретния казус факти и обстоятелства.

Дисциплинарните производства следва да се водят от независими органи с мнозинство на членове съдии или от други аналогични органи.

Освен в случай на злоумишлени действия или груба небрежност, установени с окончателен съдебен акт, срещу съдиите не могат да бъдат образувани дисциплинарни производства във връзка с тълкуване на закона, преценка на фактите или претегляне на доказателства при решаването на дела.

Дисциплинарните производства трябва да се подчинени на правилата за справедлив процес. Съдията трябва да има право на достъп до материалите по делото и до защита от адвокат или свой колега. Решенията по дисциплинарни дела трябва да бъдат мотивирани и да подлежат на обжалване пред независим орган.

Дисциплинарно производство срещу съдия може да се открие единствено за действия, представляващи нарушения към момента на извършването им и съгласно предварително установени процедурни правила. Дисциплинарните наказания трябва да бъдат пропорционални.

Член 7.2 Гражданска и наказателна отговорност
Предявяването на граждански искове, в страните, в които това е допустимо, и на обвинения срещу съдии за извършени престъпления, включително задържането им под стража, трябва да бъде позволено единствено при обстоятелства, които не могат да повлияят на независимостта на съдията.

Неправилните съдебни решения се коригират чрез подходяща система за обжалване и институционален контрол. Отговорността за обезщетения за вреди, настъпили вследствие на други слабости в правораздавателната система, се носи единствено от държавата.

Ангажирането на гражданската отговорност на съдия за твърдени действия, предприети в изпълнение на служебните му задължения, дори под формата на възстановяване на средства на държавата, е недопустимо, освен в случай на умишлени действия.

ЧЛЕН ОСМИ — ТРУДОВИ ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ, СОЦИАЛНА ЗАКРИЛА И ПЕНИОНИРАНЕ

Член 8.1 Трудови възнаграждения

Трудовото възнаграждение на съдиите трябва да бъде достатъчно, за да гарантира тяхната икономическа независимост и чрез това тяхното достойнство, безпристрастност и независимост.

Трудовото възнаграждение не трябва да се определя от резултатите от работата на съдията и да се намалява за времето на заемане на съдийска длъжност.

Правилата за определяне на трудовите възнаграждения трябва да бъдат установени в закон с възможно най-висша юридическа сила.

Член 8.2 Социална закрила

Длъжността предоставя закрила на съдията при изпълнение на служебните му/й задължения срещу рискове, свързани със заболяване, майчинство, инвалидност, напреднала възраст и смърт.

Член 8.3 Пенсионирание

Съдията има право на пенсия под формата на глобална сума, изплащана на годишна база или на друг подходящ интервал, или на пенсия в размер, изчислен в зависимост от съответната категория труд.

След пенсиониране съдията може да упражнява друга правна професия, ако тя не е етично несъвместима с предишната му/й правораздавателна дейност.

Съдията не може да бъде лишен от пенсия на основание упражняване на друга професионална дейност.

ЧЛЕН ДЕВЕТИ - ПРИЛОЖИМОСТ НА ХАРТАТА

Член 9.1 Приложимост на хартата спрямо всички лица, упражняващи правораздавателна дейност

Хартата е приложима спрямо всички лица, упражняващи правораздавателна дейност, включително непрофесионалните съдии.

Член 9.2 Приложимост спрямо лица, упражняващи функциите на държавното обвинение

В страните, в които статутът на представителите на държавното обвинение е приравнен на този на съдиите, горните принципи са приложими *mutatis mutandi* спрямо прокурорите.

Член 9.3 Независимост на прокурорите

Независимостта на прокурорите, която е ключово важна за върховенството на правото, трябва да бъде гарантирана със законодателен акт с най-висша юридическа сила по начин, аналогичен на независимостта на съдиите.